

Haltenyésztési viszonyaink multja és jelene.

Irta:

dr. Ortway Tivadar.

Nálunk a halászat terén, a multhoz képest, nagy hanyatlás állott be az újabb századokban. Középkori okirataink hemzsegek a halászatra s haltenyésztésre vonatkozó adatoktól.¹⁾ Ezekből kitetszik, hogy népünk akkoriban nemcsak halászó, hanem haltenyésztő is volt. Nem volt uradalom, papi jószág, kolostor, melynek ne lett volna többrendbeli halastava.²⁾ Némely egyházi testületnek oly nagy számban, hogy egyik királyunk a feleslegeseket azoktól elvétetni rendelte.³⁾ Nagy előnyére volt a nemzetgazdaság ez ágának a felvirágoztatására, hogy hajdan az egyházi fegyelem szigorúbban lett megtartva, amennyiben az egyház által előírt sokszoros bűjtöket nemcsak az egyházi, hanem a laikus világ is lelkiismeretesen megtartotta,⁴⁾ mert arra nemcsak egyházi, hanem világi törvények által is kötelezve volt.⁵⁾ A nagy fogyasztás nagy termelést követelt s így tényleg a nemzetgazdaságnak egy oly nagymérvű tevékenységével találkozunk, mely meglepő. A fogyasztásról fogalmat alkothatunk magunknak, ha tekintetbe vesszük, hogy az 1138.

¹⁾ A XIII-ik század végeig terjedők összegyűjtve s közölve: Magyarország régi vizrajza című művünkben I, 354—364.

²⁾ A nagyszámu adatokat l. u. o. I, 359.

³⁾ *Decrevimus piscinas monasteriis vel Ecclesiis datas, alias quidem reddere, sed necessarias quotidiano fratrum usui relinquere, nullas vero, nisi superfluas, auferre.* *Decret. Colomanni regis XVI.*

⁴⁾ V. ö. Knauz: *Magy. Sion* VI, 177—194.

⁵⁾ Igy Sz. István tk. I, 10. 12. II, 9. Kálmáné I, 71. Sz. Lászlóé I, 25. 31. 37. 38. A bűjtnek befolyását a haltenyésztésre Horváth Mihály is említi. (Az ipar és keresk. tört. Magyarországnak a középkorban. Közzétéve Kisebb Munkái-ban II, 32.)

évi okirat szerint a helenbai halászok minden szerdán, pénteken és szombaton 30—30, tehát egy héten át összesen 90, a nagy bőjt idején pedig mindennap 30, tehát összesen 120 halat tartoztak a dömösi monostornak beszolgáltatni.¹⁾ Ez évente 5170 halat tett. De itt kiemelendő, hogy a beszolgáltatandó halak nagysága is meg volt határozva. Azoknak t. i. 4 arasznyi nagyságuknak kellett lenniök.²⁾ Ha egy ekkora halat csak egy kilóval számítjuk, kiderül, hogy a dömösi monostor konyhájába egyedül a helenbaiak részéről 50 métermázsánál több hal került. Továbbá egy a XIII. század első tizedeiből származó, de évszám nélkül kelt oklevélből megtudjuk, hogy a Megváltóról elnevezett kapornaki convent az Alke földtőren létezett két halásztelektől a bőjt elején, a többek közt 60 darab, három arasz hosszúságú halat követelhetett.³⁾ Ezen és hasonló adatokból tehát kitetszik, hogy a fogyasztásnak általán igen nagynek kellett lennie és mégis ennek dacára a hal ki nem fogyott vizeinkből. Nem ismerünk adatot, mely erről panaszkodnék. Ellenkezőleg még a későbbi kor írói is fennen magasztalják hazánk vizeinek halakban való bőségét. Ranzán a Dunát dicséri nagynövésű és válogatott fajú halai miatt.⁴⁾ Taurinus a Kőrös felette nemes pisztrángjait és bolyókás nagyfejű halait emlegeti.⁵⁾ Oláh Miklós kiterjeszti dicséretét a Dunán kívül a Tiszára. Drávára, Szávára, Temesre, Fertőre és a Balatonra is, hangsúlyozva a vizák, tokok, harcsák, csukák, kecsegék rendkívüli szaporaságát s gyakorinak mondja azt, hogy a folyóvizek áradásakor a parton künn rekedt halak a levegőt dögleletessé teszik. Szerinte egy-egy dunai viza-halászat alkalmakor e fából, a másnevű halakat nem is számítva, ezernél több darabot

¹⁾ Debent dare in omni quarta feria XXX-ta Pisces, In omni sexta feria XXX-ta Pisces, In omni sabbato XXX-ta Pisces. In quadragesima autem debent dare cottidie XXX-ta Pisces. (Knauz: Monumenta Ecccl. Strig. I, 94.)

²⁾ Mensura autem Piscium quatuor Palmarum sunt. (Knauz: Monumenta I, 94.)

³⁾ Századok IV, 619.

⁴⁾ Epitome rerum hungaricar. Ind. II. Schwandtnei quárt-kiadásában: Scriptores I, 452.

⁵⁾ Stauromachia Engelnél: Monumenta Ungrica 452

fogtak.¹⁾ Galeoti elbeszélése szerint folyamaink oly gazdagok a kopoltyus uszóhártyásokban, hogy vizök egy harmadát közönségesen halakból állónak hitték. Ő maga látta, hogy a halász hálóját soha sem húzta ki a vizből izmos zsákmány nélkül.²⁾ I. Miksa császár udvari történésze Suntheim csodálkozva említi a rendkívül sok vizát és tokot, mely Komáromnál halászható, úgy hogy egyszerre száznál is többet fognak.³⁾ Wernher is arról győződött meg, hogy a Tisza, főleg Tokajnál, hol abba a Bodrog vize ömlik, hihetetlenül gazdag halakban. Szerinte ezer darab csuka vagy ponty egy-egy forinton kelt. Áradások idején azonban még ingyen sem kellettek senkinek. A sertéseket hajtották reájok, hizlalva őket velök. Megtörtént az is gyakran, hogy a partmelléki lakosok távolabb eső piacra szállítva halaikat, még potom áron sem tudtak rajtok túladni, miért is szekereik terhét a mezőkön lerakva, lopva szöktek meg.⁴⁾

De halaink amaz időkben nemcsak számra nézve voltak szaporák, hanem minőségre, nagyságra nézve is kiválóak. Galeoti a fehér húsup csukát ember nagyságúnak mondja⁵⁾; Oláh érsek szerint pedig a vizák között 12 sőt még annál is több lábnyi hosszúak találtattak.⁶⁾ Bertrandon de la Broquiere 1433-ban hazánkban utazva, szintén bevallja, hogy soha életében oly nagy és vastag folyami halakat még nem látott, mint a Tisza mellett Szegeden.⁷⁾ Gerlach István, Ungnad Dávid portai követ kísérete, 1573. évi naplójában felemlíti a Tolnáznál látott hatalmas dunai pontyokat, az egyik 14 fontot nyomott, a másik 16-ot s mindkettőnek együtt véve 3 magyar

¹⁾ Hungaria Cap. IV. V. XVIII. Bélnél: Adparatus ad hist. 6—8, 34—35.

²⁾ De dictis et factis Math. regis cap. VII. Schwandtnerél II, 170.

³⁾ Győri tört. és rég. füzetek II, 121.

⁴⁾ De admirandis Hungariae aquis Schwandtner quartkiadásában III, 176.

⁵⁾ De dictis et factis Math. regis cap. VI. Schwandtnerél, II, 171.

⁶⁾ Hungaria cap. XVIII. Bélnél: Adparatus 35.

⁷⁾ Kiadva in Memoires de l'Institut National-ban. Újabban Hatvani Mihály által: Brüsseli Okm. IV, 310.

krajczár volt az ára. Vannak, mint mondja, 30 fontosok is, igen szélesek és vastagok, de nem oly hosszúk, kövérségre nézve disznóval is felérők.¹⁾

Ha ez adatokkal mai viszonyainkat vetjük össze, akkor elszomorkodva kell bevallanunk, hogy halászati közgazdaságunk terén óriás hanyatlás állott be s halaink vizeinkből kipusztultak s szerfelett megdrágultak. A honnan nemzetgazdaságunk egykor sok száz és ezer mázsa tápanyagot nyert, most alig kerül már csak néhány mázsa a piacra. Az az ország, melynek halbősége világszerte közmondásos volt, most haldolgában már a külföldre, a jobban gazdálkodó Csehországra szorúl. Megyénk főhelye, Pozsony város is e tekintetben szóló példa. Egykor e megyében a halgazdaság ugyancsak nevezetes gazdasági tényező volt. Deáki, Szeli, Taksony vidéke a Dudvág mellett: Patony, Bácsa-Tejed, Lucsa, Kisfalud, Felbár, Nádasd, a Karesák. Várkony, Árpádpusztá, Böös, Kürt, Báka vidékei a Csallóközben a Duna és annak szakadécai mellett nagyszámú halasokkal bírtak.²⁾ A fennmaradt Árpádházi okiratainkban említett összes tóvizeink 6%-ka Pozsony megyére esik³⁾ s ma már oda jutott halak dolgában e megye, hogy külföldi halimportra szorul. A pozsonyi halpiacot már nem az ott folyó Duna látja el halakkal, hanem a közeli távoli vidék Kiliti, Rajka, Dévény, Vásárút, Komárom, Stomfa s egyéb helyek. S halat ide a Morva, a Vág, a Lajta s amennyiben még ki nem fogyott, a Fertő szolgáltatja. Némely halfajok már évek óta nem is kerülnek elő e piacon. A vizának nyoma sincsen, a tok csak vajmi ritkán vásárolható. A ponty rendszerint Csehországból kerül hozzánk.⁴⁾ Nagyobb vendéglőseink halaikat Bécsből hozatják, hová azok ugyancsak a külföldről, jobbára Csehországból kerülnek. Városunkra

¹⁾ Szalaynál: Adalékok a magy. nemz. történetéhez a XVI. században 221–222. ll.

²⁾ Az okiratokat l. idézve Magyarország régi vizrajza I, 356–357.

³⁾ Ugyanott I, 355.

⁴⁾ Die meisten Karpfen der Presburger Fischermeister sind Zuchtthiere aus den Teichen des südlichen Böhmen's, írja 1863-ban a pozsonyi halpiacz egyik legjobb ismerője, dr. Kornhuber. (Verhandl. d. Ver. f. Naturk. zu Presb. 1862–1863. II, 206.)

nézve az is nagyon jellemző, hogy míg itt a középkorban külön városrész, az Újváros, csupa halászból állott¹⁾, ma 52 ezer lakóra felszaporodott városunkban mindössze csak két halászmester és egy haláros üzi e nemzetgazdasági ipart.²⁾ Volt idő, mikor maga a város is haltenyésztéssel foglalkozott s a hal-tartók a városi árokban voltak elhelyezve.³⁾

Mi idézte elő e rohamos hanyatlást Pozsonyban úgy mint az országban általán? Okúl emlegetik a folyószabályozást, a folyómenti gyárakat, az erdőpusztítást, a halászatban űzött rablórendszert, a hajózási közlekedést és különösen a partmenti lánczhajózást, a kubikgödröket, lecsapolásokat, a megváltozott gazdasági irányokat, a bérleti rendszer hiányait⁴⁾, amint mindezek halapasztó befolyását tagadni nem is lehet, de másrészt ép oly igaz az is, hogy vizeink mai hal-szegénységének valódi főoka a haltenyésztés beszüntetése. Azt a példát, melyet Árpádkori őseink adtak, utódaik még századokon át követték, amint azt a XV—XVI. százabeli okiratok, számkönyvek és codexek, főleg a Hyppolit-codexek igazolják.⁵⁾ Volt tehát mindig hal bőségben, mert a nagy fogyasztás okozta pusztítást jóvá tette a mesterséges tenyésztés. Nem divott a rablórendszer, mert ha helyütt nem is bántak gazdaságosan a halakkal, gondoskodtak a vizek kellő megnépesítéséről, teremtettek mesterséges ikrázási, költési helyeket. A Duna, Tisza, Dráva, Száva, Árva, Rába és egyéb folyóink s vizereink mentén halas után halas következett. Voltak magukban a folyó-

¹⁾ Ortvy: Pozs. vár. tört. II. I., 8.

²⁾ Érdekesnek tartjuk itt felemlíteni, hogy a népmonda szerint II. Lajos alatt a nándorfejevári őrség felmentésére 40 ezer halász úszott le Szegedről a Tiszán. (Bonbardi: Topographia 1718 évi kiad.) A 40 szer nyilván nagyítás 4 ezer helyett. (Varga Ferencz: Szeged vár. tört. 1877. I. köt. Századok XII, 281.) Ám e szám is mutatja, mennyire virágzott a tiszamenti városban a halászat. II. Ulászló idejében Szegeden mintegy 3 ezer halász lakott s a fogott halak egy részét 1397-től kezdve tartozott a kir. kamara részére a város adóul beszolgáltatni. (Századok XII, 289.)

³⁾ Ortvy: Pozsony város tört. II. I., 108.

⁴⁾ L. az országos halászati felügyelőség iratát: A halászati társulatok feladata, szervezete és eszközei. Budapest 1895. 1—9 II.

⁵⁾ Ezekről b. Nyáry Albert a Századok-ban IV, 358. 365. VI, 300—302.

vizekben elrekesztett haltartók. Voltak olyanak, melyek tóvizekben voltak elkülönítve, tehát tavak tóvizekben.¹⁾ Voltak olyanok is, melyek medenczéje mesterséges úton, csatornával állott a folyóvízzel összeköttetésben, úgy hogy a halasak medenczéi könnyen és kényelmesen tölthetettek meg friss és azért tápláló vízzel, tetszés szerinti mennyiségben. A felesleges víz bevezetésére a tó ellenkező oldalán zsilip volt alkalmazva, melyet azonban egészen is ki lehetett nyitni, mi nyilván akkor történt, mikor a tó iszapjának kitakarításához kellett látni.²⁾ XI—XIII. századbeli őseink, kik a hydrotechnikai vízszíntezéshez még nem igen értettek, igenis nagyon értettek a haltenyésztésre alkalmas helyek kiválasztásához. Mert csak a jól kiválasztott hely biztosíthatott kívánt eredményt s ezért tesznek is erről egyes okiratok említést.³⁾

Nem marad eszerint egyéb hátra, mint hogy mi is kövessük azt a jó példát, melyet őseink adtak. Törvényhozás és kormány már tényleg fel is karolták a halászat ügyét s ezentúl kell, hogy rajtunk álljon a törvény rendeletét fogatosítani a gazdasági gyakorlati életben s e tekintetben megyénknek is vállvetve kell az országos igyekezettel együtt a közjó s gazdasági előnyünk érdekében közreműködni. Megyénk számos vidéke a haltenyésztésre kiválóan alkalmas s maga Pozsony városa is, mely az újabb évtizedben a gazdasági és ipari érdek szempontjából annyi üdvös intézkedést és beruházást tett, a haltenyésztés érdekét sem tévesztheti szem elől. Ha már hiba volt a Duna folyam szabályozása által a haltenyésztési helyeket úgyszólván teljesen megsemmisíteni, irányuljon ezentúl törekvésünk a hiba lehetőleges kijavításához. A pütseni ág elzárása egy a haltenyésztésre kiválóan alkalmas helyet tett tönkre. Ezen könnyen segíthetni zsilipek alkalmazásával, úgy hogy Pozsony átellenében a legjobb halköltő állomást létesíthetnők.

¹⁾ Elfogadom Herman Ottónak megjegyzését, hogy nem minden „piscina“ volt halastó. (A magyar halászat könyve. Budapest 1887 72.) De határozottan ki kell emelni, hogy az okiratainkban említett halasok tényleg mesterséges halasok voltak.

²⁾ Mindezekre nézve l. Halászat és haltenyésztés című czikkeinket Magyarország régi vízrajzában I, 357--358.

³⁾ Fejér: Cod. Dipl. III. II, 177. 179. Wenzel: Árp. Új Oktár VII, 432.

De volna Pozsonynak más alkalmas helye is, melyet ilyenül már évtizedek előtt jelölt ki a gazdasági élet iránt fogékony-sággal bíró gyakorlati érzék.¹⁾ A bájos Malomvölgyben, a vas-kút mögött levő tavak, ma a varangyak tanyája, igen alkal-masak volnának ángolnák (*Anguilla fluviatilis*) tenyésztésére s nincs kétség benne, hogy ez ízletes halfaj dúsan jutalmazná a tenyésztésére fordított költségeket és fáradalmakat. De a Duná-nak valamelyes pötseni medenczéjében is jól tenyészne e hal-faj. Bár e hal nem sajátos lakója Dunánknak, mégis tudjuk, hogy abban már ismételten akadtak rá.²⁾ Továbbá ízletes salmonidok, különösen pisztrángok (*Salmo Ausonii* Val.) mester-séges tenyésztésére is igen alkalmas vizeink vannak a megyé-ben. A Bazin és Borostyánkő vidékén csörgedező tiszta vízü patakok, nevezetesen Bazin vidékén a Czajlavölgyben, a Fenyőtó tájéka, valamint a limbachi völgyben levő mesterséges tó, Borostyánkőnél pedig a rézhámor vidékén levő vizek volnának e célra alkalmasak. És hogy e tekintetben jobb jövőnek nézünk elébe, az abból tetszik ki, hogy a halászat terén mint gazda-sági téren kifejtendő tevékenységünk szükségességének beisme-résére közsegeink és magánosaink, mint a vizek tulajdonosai már eljutottak. Ezt mutatja az a halászati társulat összeállása, mely „Dévény-Nagy-Bodak halászati társulat” czimén alakult meg s miniszteri jóváhagyást nyert.³⁾ Továbbá a „Pozsony vármegyei kisdunai halászati társulat” czimén megalakult másik társulat, mely ugyancsak miniszteri jóváhagyást nyert.⁴⁾ E két társulat célja a kötelékéhez tartozó vizekben a haltenyésztést előmozdítani és a halászat gyakorlását akkép szabályozni és ellenőrizni, hogy a halállomány lehetőleg

¹⁾ L. Mack E. tanár cikkét a *Correspondenzblatt d. Ver. f. Naturk. zu Presb.* 1862–1863. II, 175.

²⁾ Igy Mohácsnál Heckel szerint, Komáromon alól Petényi szerint, Budapestnél Herman szerint. (7. m. II, 749.) Brestyánszky Győző pozs. orsz. kórházi gondnok a pozsonyi orvos-term. egyesület múzeumának egy a pötseni Dunaágban fogott ángolnát ajándékozott. (Közl. 1892–93. VIII, 257.)

³⁾ A földművelésügyi m. k. minister e társulat alapszabályait az 1888. évi XIX. t.-cikk 32. §-a alapján 1898. febr. 21-ikén jóvá hagyta.

⁴⁾ 1898 évi május hó 21-ikén 13991 sz.

fokoztassék, ily módon pedig a vizeknek halászatilag minél jobb és minél tartósabb kihasználása biztosíttassék. E végből nemcsak a törvényben meghozott intézkedések szigorú megtartását szorgalmazza, hanem mesterséges tenyésztés útján, kiméleti területek létesítésével és a halászatot hátráltató mindenféle akadály elhárításával, illetőleg ellensúlyozásával is gondoskodik a halállomány emeléséről, valamint kellő tilalmi időszak és megfelelő minimalis hosszúság megállapításával az összes, gazdaságilag fontosabb halfajták védelméről.

A nagydunai társulat kötelékéhez az élő Dunának az ország határától lefelé egész Nagy-Bodak község keleti határáig a gazdasági térképen feltüntetett, összesen 3802 katasztrális holdat s 386 □ ölet tevő része tartozik. A társulat tagjai azon halászati jogtulajdonosok, akik az 1888. évi XIX. t.-cz. 1. és 3. §-ai alapján a halászati jogot birják. Székhelye Pozsony s ügyeinek intézői a közgyűlés, a választmány, az elnök, alelnök, igazgató és tiszviselő személyzet.¹⁾

E szakaszban névszerint a következő 19 község tartozik a társulathoz: Dévény²⁾, Pozsony³⁾, Köpcsény⁴⁾, Főrév⁵⁾, Püspöki⁶⁾, Horvát-Járfalu⁷⁾, Oroszvár⁸⁾, Csúny⁹⁾, Gutor¹⁰⁾, Rajka¹¹⁾, Somorja¹²⁾, Csölösztő¹³⁾, Kiliti¹⁴⁾, Tejfalu¹⁵⁾, Doborgaz¹⁶⁾, Keszölcse¹⁷⁾, Vajka¹⁸⁾, Süly¹⁹⁾ és Nagy-Bodak²⁰⁾.

¹⁾ Alapszabályok 16. §-ai.

²⁾ Itt a vízbirtokos hg. Pálffy Miklós (7 kat. hold 975 □öl.) és gr. Batthyány József (237 k. h. 747 □öl.)

³⁾ Vb. a gr. Pálffy-család senioratusa (257 k. h. 1551 □öl.)

⁴⁾ Vb. gr. Batthyány József (6 k. h. 43 □öl.)

⁵⁾ Vb. a gr. Pálffy-család senioratusa (250 k. h.)

⁶⁾ Vb. az esztergomi érsekség (180 k. h.)

⁷⁾ Vb. gr. Batthyány József (129 k. h. 266 □öl.)

⁸⁾ Vb. özv. gr. Henkel Laura (504 k. h. 894 □öl.)

⁹⁾ Vb. özv. gr. Henkel Laura (439 k. h. 1511 □öl.) és Grünwald Sándor örökösei (31 k. h. 527 □öl.)

¹⁰⁾ Vb. a közbirtokosság (132 k. h. 550 □öl.)

¹¹⁾ Vb. Frigyes főherceg uradalma (22 k. h. 102 □öl.)

¹²⁾ Vb. Somorja város községe (160 k. h.)

¹³⁾ Vb. gr. Batthyány József (221 k. h. 983 □öl.)

¹⁴⁾ Vb. gr. Batthyány József (348 k. h. 1090 □öl.)

¹⁵⁾ Vb. a közbirtokosság (82 k. h. 50 □öl.)

¹⁶⁾ Vb. a közbirtokosság (130 k. h. 1166 □öl.)

A mi a másik, a kisdunai társulatot illeti, ennek területe a Csallóközi éjszokról befogó, u. n. érsekújvári Dunára vonatkozik. E Duna-szakaszban 42 község tartozik a társulathoz és pedig: Pozsony¹⁾, Főrév²⁾, Verecknye³⁾, Szunyogdi⁴⁾, Hidas⁵⁾, Éberhárd⁶⁾, Fél⁷⁾, Vök⁸⁾, Cseklész⁹⁾, Duna-Újfalú¹⁰⁾, Sáp¹¹⁾, Torony¹²⁾, Hegysúr¹³⁾, Jóka¹⁴⁾, Tönkháza¹⁵⁾, Illésháza¹⁶⁾, Újhely-Jóka¹⁷⁾, Alsó-Jányok¹⁸⁾, Nagy-Lég¹⁹⁾, Felső-Jányok²⁰⁾, Nagy-Magyar²¹⁾, Bögöny-Patony²²⁾, Diós Fürge-Patony²³⁾, Csécsény-

¹⁷⁾ Vb. a közbirtokosság (40 k. h. 166 □öl.)

¹⁸⁾ Vb. a közbirtokosság (244 k. h. 433 □öl.)

¹⁹⁾ Vb. gróf Batthyány József (119 k. h. 1266 □öl.)

²⁰⁾ Vb. a gr. Pálffy-család senioratusa (146 k. h. 566 □öl.)

¹⁾ Vb. a gr. Pálffy-család senioratusa (20 kat. hold.)

²⁾ Vb. a gr. Pálffy-család senioratusa (167 k. h. 1338 □öl.)

³⁾ Vb. a gr. Pálffy-család senioratusa (68 k. h. 1105 □öl.)

⁴⁾ Vb. a hercegprimási uradalom (24 k. h. 941 □öl.)

⁵⁾ Vb. gr. Apponyi György (94 k. h. 171 □öl.) és a hidasi templom (97 k. h. 791 □öl.)

⁶⁾ Vb. gr. Apponyi György (96 k. h. 1547 □öl.) és a hidasi templom (96 k. h. 1548 □öl.)

⁷⁾ Vb. gr. Apponyi György (104 k. h. 190 □öl.) és a nemes közbirtokosság. (57 k. h. 377 □öl.)

⁸⁾ Vb. a pozsonyi káptalan (28 k. h. 1403 □öl.), és gr. Pálffy János (6 k. h. 1433 □öl.)

⁹⁾ Vb. gr. Esterházy Mihály. (65 k. h. 1189 □öl.)

¹⁰⁾ Vb. gr. Pálffy János (15 k. h.)

¹¹⁾ Vb. gr. Pálffy János (13 k. h. 347 □öl.) és a közbirtokosság (12 k. h.).

¹²⁾ Vb. a pozsonyi káptalan (18 k. h. 336 □öl.)

¹³⁾ Vb. a gr. Pálffy-senioratus (57. k. h. 637 □öl.)

¹⁴⁾ Vb. a közbirtokosság (141 k. h. 578 □öl.)

¹⁵⁾ Vb. gr. Pálffy Béláné (75 k. h.)

¹⁶⁾ Vb. gr. Pálffy Béláné (69 k. h. 1449 □öl.)

¹⁷⁾ Vb. gr. Pálffy Béláné (69 k. h. 1051 □öl.)

¹⁸⁾ Vb. gr. Pálffy Béláné (54 k. h. 1106 □öl.)

¹⁹⁾ Vb. Benyovszky Lajos (1 k. h. 1000 □öl.)

²⁰⁾ Vb. gr. Pálffy Béláné (48 k. h. 987 □öl.) és a közbirtokosság (10 k. h. 287 □öl.)

²¹⁾ Vb. gr. Pálffy Béláné (128 k. h. 1277 □öl.)

²²⁾ Vb. a parti birtokosok (16 k. h. 479 □öl.)

²³⁾ Vb. gr. Pálffy-senioratus (32 k. h. 1478 □öl.) és a parti birtokosok (30 k. h. 68 □öl.)

Patony²⁴⁾, Lögér-Patony²⁵⁾, Benke-Patony²⁶⁾, Elő-Patony²⁷⁾, Hódos²⁸⁾, Nagy-Abony²⁹⁾, Eperjes³⁰⁾, Tőkés³¹⁾, Sík-Abony³²⁾, Tallós³³⁾, Hidaskürt³⁴⁾, Vizkelet³⁵⁾, Nagy-Födémes³⁶⁾, Kürt³⁷⁾, Vásárút³⁸⁾, Vámosfalu³⁹⁾, Felső-Nyárasd⁴⁰⁾, Alsó-Nyárasd⁴¹⁾ és Dunaszerdahely⁴²⁾.

E társulat üzemterve ez idő szerint még nem nyert jóváhagyást, de kétségtelenül igen közel fog járni a nagydunai társulat üzemtervéhez s így halgazdaságunk észszerű alapra fektettetvén, ennek közeli jobb jövőjével kecsegtettjük magunkat.

A nagydunai társulat megalakulása hatóságilag történt megerősítése következtében e társulat tagjai, valamint az általuk jogosítottak is a halászatot csakis egy az 1888. XIX. t.-cz. 34. §-nak 2. pontja alapján kidolgozott üzemterv szerint gyakorolják⁴³⁾. Ezen üzemterv szerint a társulat tagjai az őket

²⁴⁾ Vb. gr. Pálffy-senioratus (14 k. h. 1095□ öl.) és a közbirtokosság (11 k. h. 78□ öl.)

²⁵⁾ Vb. gr. Pálffy-senioratus (6 k. h. 1330□ öl.) és a parti birtokosok (14 k. h. 185□ öl.)

²⁶⁾ Vb. a közbirtokosság (24 k. h. 1172□ öl.)

²⁷⁾ Vb. Benyovszky Lajos (12 k. h.)

²⁸⁾ Vb. a község (27 k. h. 447□ öl.)

²⁹⁾ Vb. a község (21 k. h. 1196□ öl.)

³⁰⁾ Vb. gr. Eszterházy Mihály (172 k. h. 1585□ öl.)

³¹⁾ Vb. a közbirtokosság. (14 k. h.)

³²⁾ Vb. a közbirtokosság (5 k. h. 378□ öl.) és a gr. Pálffy-senioratus (22 k. h. 582□ öl.)

³³⁾ Vb. gr. Eszterházy Mihály (46 k. h. 357□ öl.)

³⁴⁾ Vb. gr. Eszterházy Mihály (9 k. h. 131□ öl.)

³⁵⁾ Vb. a község (9 k. h. 947□ öl.)

³⁶⁾ Vb. a gróf Pálffy-senioratus (38 k. h. 78□ öl.) és gróf Pálffy Béláné (7 k. h. 906□ öl.)

³⁷⁾ Vb. gróf Pálffy János (13 k. h.) és a közbirtokosság (12 k. h. 177□ öl.)

³⁸⁾ Vb. a pozsonyi káptalan (170 k. h. 1517□ öl.)

³⁹⁾ Vb. gr. Pálffy János (59 k. h. 74□ öl.)

⁴⁰⁾ Vb. a pozsonyi káptalan (83 k. h. 451□ öl.)

⁴¹⁾ Vb. gr. Pálffy János (127 k. h. 201□ öl.)

⁴²⁾ Vb. a közbirtokosság (23 k. h. 446□ öl.)

⁴³⁾ Dévény-Nagybodaki halászati társulat üzemterve. Ezt a földművelésügyi miniszter az 1888. évi XIX. t.-czikk végrehajtása tárgyában 5000/1889. sz. a. kiadott 21. §-a értelmében 1898. febr. 21-ikén jóvá hagyta.

megillető halászati jognak hasznosítása iránt szabadon rendelkeznek, ha az oly vízterületekre vonatkozik, mely egy tagban vagy összefüggésben álló részekben — habár több határban fekszik is — legalább 200 katasztr. holdnyi kiterjedésű és fekvésénél, valamint alakjánál fogva, a társulati cél hátránya nélkül külön értékesítésre alkalmas. Ennél kisebb területek különállva nem hasznosíthatók, hanem a társulat azon tagjai, a kiknek vízterülete a jelzett minimumnál kisebb, közvetlen szomszédaikkal egyesülve értékesíthetik jogukat, amennyiben az így egyesített terület a fentebbi kellékeknek megfelel. Ha a külön hasznosítandó területek közé oly terület-részletek esnek, amelyek az üzemterv értelmében külön nem hasznosíthatók, ezen területek, az önállóan hasznosítható területekhez csatolandók.¹⁾ Az önálló hasznosításra jogosító vízterületek határai lehetőleg a községek határával egybeesőleg képezendők, amennyiben pedig az teljesíthető nem lenne, oly módon választandók el, hogy egymástól könnyen megkülönböztetni lehessen.²⁾

A halászati jog bérbeadását illetőleg az üzemterv határozza, hogy azon legkisebb időszak, amelyen a társulat tagjai az őket megillető halászati jogot bérbeadják, 6 évnél rövidebb nem lehet. A fennálló szerződések érvénye azonban érintetlenül marad a szerződés lejártáig, amennyiben azokat az üzemterv jóváhagyásától számított hat hónap alatt a társulatnak bemutatják a közgyűlés intézkedik, hogy jövőre lehetőleg egyenlő lejáratú szerződések köttessenek s azokba mindazon általános feltételek felvéssenek, a melyek ezen üzemterv alapján a jogtulajdonos és a társulat érdekei szempontjából szükségesek.³⁾ Az önálló hasznosításra képesített vízterületek, bérlet, illetőleg albérlet céljából szét nem darabolhatók.⁴⁾

A társulatnak jogában áll a bérlők, albérlők, alkalmazottak (részes halászok) közül azokat, akik a törvényben, hatósági rendeletekben, avagy pedig ezen üzemtervben foglalt tilalmak áthágása miatt büntetve voltak, a halászatnak a társulat területén való további gyakorlásától eltiltani.⁵⁾

¹⁾ Üzemterv 1—3. §§. — ²⁾ U. o. 4. §. — ³⁾ U. o. 6. §. — ⁴⁾ U. o. 7. §. — ⁵⁾ U. o. 8. §.

A bérlők és a halászatukat saját kezelés mellett értékesítő tulajdonosok, az általuk halászatra jogosítottakért a társulattal szemben felelősek oly értelemben, hogy viselni tartoznak mindazon következményeket, melyek ezeknek az üzemterv intézkedéseinek megszegéséből, illetve azokkal szemben elkövetett mulasztásból eredőleg a társulatot érhetik.¹⁾

Ami a tenyésztendő halfajokat illeti, az üzemterv határozza, hogy a társulat a kötelékéhez tartozó vizekben élő valamennyi gazdaságilag fontosabb halfaj tenyésztésére súlyt helyezzen, névszerint a következőknek gondozását tűzvé feladataul: faj-tok (*Acipenser Schypa*); fogas (*Lucioperca Sandra*); galócza (*Salmo hucho*); kecsege (*Acipenser ruthenus*); kő-süllő (*Lucioperca Volgensis*); márna (*Barbus fluviatilis*); potyka vagyis pozsár (*Cyprinus carpio*); sőreg (*Acipenser stellatus*); szín-tok (*Acipenser glaber*); tetemes-tok máskép szűkhal (*Acipenser Güldenstädtii*); viza (*Acipenser huso*); czompó (*Tinca vulgaris*); dévér (*Abramis Brama*); fejcs domolygó (*Squalius dobula*); harcsa (*Silurus glanis*); kárász (*Carassius vulgaris*); őn vagyis balin, baksa (*Aspius rapax*); pirosszemű kele (*Scardinius erythrophthalmus*); veresszárnyú konczér (*Leuciscus rutilus*); sugár kardós (*Pelecus cultratus*).²⁾

Halaink pusztulásának egyik leghatásosabb oka a rabló-rendszer volt s ezért az üzemterv igen helyesen állapítja meg a halászati tilalmat. E szerint a társulat kötelékébe tartozó vízterületre nézve minden év április-hó 10-ikétől junius-hó 10-ikeig terjedő általános tilalom állapíttatik meg, mely időszak alatt a halászat mindenkinek bármiféle halra és bármiféle eszközzel tilos. Ezen általános tilalmi időszakon kívül is tiltva van a törvény 18. §-a szerint faj-tokot, fogas-süllőt, kecsegét, kő-süllőt, márnát, sőreget, szín-tokot, tetemes-tokot és vizát április 1-től kezdve junius-hó 15-ikéig, végre potykat április 1-től kezdve julius-hó 15-ikéig terjedőleg fogni.³⁾

A törvény által a mérték-minimum megállapításával védelmezett faj-tokon, fogas-süllőn, galóczán, kecsegén, kő-süllőn, márnán, sőregen, szín-tokon, tetemes-tokon és vizán kívül mindenkor tilos még a következő halakat is fogni, ha

¹⁾ U. o. 9. §. — ²⁾ U. o. 10. §. — ³⁾ U. o. 11. §.

csak a fej elejétől a fark végeig mérve a következő mértékkel nem birnak, u. m. czompó 20 cm., dévér 25 cm., domolykó 25 cm., garda 25 cm., harcsa 25 cm., kárász 14 cm., őn 25 cm., pirosszemű keszeg 20 cm., veresszárnyú keszeg 20 cm. A mennyiben ezen hosszúságot el nem ért halak véletlenül fogatnának, a vízbe azonnal visszabocsátandók.¹⁾

A halászási mód is sokban járult halaink állományának gyéritéséhez s e tekintetben mondhatni, hogy megyénkben és egyes vidékeken még elég sok visszás mód dívik. A szóban levő üzemterv feltétlenül tiltja a társulati területen a halakat lövés, szúrás avagy ütés által fogni.²⁾ Azok, akik napnyugtától napkelteig terjedő időszakban vízijárművek használatával halásznak, kötelesek vízijáró műveiket alkalmas módon jelzőlámpákkal ellátni.³⁾ A társulat kötelékébe tartozó vízterületen csakis oly hálók alkalmazhatók, melyek teljesen megfelelnek a törvény és hatósági rendelet követelményeinek.⁴⁾ És hogy mindezen üdvös intézkedések fogamatja biztosíttassék, az üzemterv megállapítja, hogy a halászatot üzőkkel szemben a társulat fentartja magának az ellenőrzés jogát. A társulat jogában áll az ellenőrzéssel megbízott közegei által a fogásra használt eszközöket, valamint a kifogott halakat az eszközök szabályszerűségére, illetve a halaknak hosszúságára nézve megszabott méretek tekintetében mindenkor megvizsgáltathatni. Ezekhez képest a halászatot gyakorlók nemcsak túrni tartoznak, hogy a társulat közegei hivatásszerű kötelességüket végezhessék, de sőt tartoznak haladéktalanul eleget tenni mindennek, amire ezek által jelzett kötelességük érdekében felhivatnak.⁵⁾

Végre aki az üzemterv feltételeitől eltérőleg gyakorolja a halászatot, az az 1888. XIX. t.-cz. végrehajtása tárgyában kiadott 5000/89. szám alatti miniszteri rendelet 22. §. értelmében esetről-esetre 100 frtig terjedhető pénzbírsággal büntetetik. A társulat hivatásának megfelelőleg köteles a halászatot gyakorlókat ellenőrizni és azokat, a kiknek részéről mulasztást vagy a fenálló korlátozások megszegését tapasztalta, az illetékes hatóságnál feljelenteni.⁶⁾ Ha az, aki az üzemterv értelmében

¹⁾ U. o. 12. §. — ²⁾ U. o. 13. §. — ³⁾ U. o. 14. §. — ⁴⁾ U. o. 15. §.
⁵⁾ U. o. 16. §. — ⁶⁾ U. o. 17. §.

büntettetik, tagja a társulatnak, avagy pedig ha ilyenek hibájából a társulatot éri büntetés, amennyiben ezen esetek ismétlődnek, jogában áll a társulatnak attól az üzemterv által körülírt jognak élvezetét is elvonni, amely esetben az illetők területének értékesítése iránt a társulat intézkedik.¹⁾

Zur Flechtenflora des Presburger Comitates.

II.

Von Dr. **A. Zahlbruckner**

Custos-Adjunct und Leiter der botanischen Abtheilung des k. k. naturhistorischen Hofmuseums in Wien.

Im VIII. Bande neuer Folge dieser Verhandlungen, Jahrg. 1892—93, der ganzen Reihe XVII. Bd. S. 19—73 u. 273—284, habe ich die bis dahin für unser Gebiet bekannt gewordenen Flechten, unter Revision früherer Angaben, systematisch geordnet, aufgezählt. Seither fand ich neuerdings mehrfach Gelegenheit, das Presburger Comitatz, hauptsächlich die nähere Umgebung Sct. Georgens zu besuchen und meine lichenologischen Excursionen fortzusetzen. Ich habe hiebei mein Augenmerk in erster Linie auf jene Lichenen gelenkt, welche wegen ihres seltenen Vorkommens, oder wegen ihrer Unscheinbarkeit und Kleinheit, für das Gebiet noch nicht constatirt wurden, deren Auffinden jedoch nach dem pflanzen-geographischen Charakter der Flechtenflora zu erwarten war. Die Aufzählung der gefundenen Arten lehrt, dass ich in meinen Erwartungen in dieser Hinsicht nicht getäuscht wurde. In nördlicher Exposition namentlich und an Baumgreisen fand ich noch die vereinzelter Reste einer einst gewiss viel reicher gegliederten Flechtenvegetation. Ferner lieferte mir Material mein verehrter Freund, Herr J. Baumgartner, k. k. Finanz-Concipist in Stein. Seiner eifrigen Sammelthätigkeit verdanken wir das Auffinden mehrerer,

¹⁾ U. o. 18. §.

ZOBODAT - www.zobodat.at

Zoologisch-Botanische Datenbank/Zoological-Botanical Database

Digitale Literatur/Digital Literature

Zeitschrift/Journal: [Verhandlungen des Vereine für Naturkunde zu Presburg](#)

Jahr/Year: 1899

Band/Volume: [NF_10](#)

Autor(en)/Author(s): Ortway Theodor

Artikel/Article: [Haltenyésztési viszonyaink multja és jelene 3-16](#)